

EIGHTEEN CENTURY ECCLESIASTICAL ARCHITECTURE IN TÂRGU MUREȘ, A SYMBOLIC BRIDGE OF CONNECTION WITH EUROPE

Cristiana PUNI

"Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: Given the fact that one of the objectives of history is to study the context, forms, causes and effects of how a historical era has left its mark on the next one, the mechanism of artistic and cultural transfer in different historical periods and geographical areas represents a topic of great importance in the current century. The cultural models crossed centuries, but in particular countries and continents. The impact of a historical period can be seen by the very popularity in which is perceived by ages. We take into consideration a phenomenon in the area of interest of the theme, namely Transylvania under the suzerainty of the House of Habsburg, a province that was a long time a space of confluence of European civilization, in its various aspects. The Habsburg Empire now expands to the East, imposing its own administration. We can see a deep attention that the Viennese Court attaches to cultural and artistic infusion. The program followed was represented by the Baroque style because it had a unique way of rendering sacred mysteries so that every Christian can understand the theological doctrine. Our research is based on finding the connection between the ecclesiastical architecture from Tîrgu Mureș and the ones from Europe built up in the Baroque era, being a time of artistic blooming in the up mentioned city. The eighteenth century also brought in the heritage of Tîrgu Mureș, a church for every Christian: Roman Catholic, Greek Catholic, Orthodox and Reformed, all built under the influence of Baroque. The existence of a barrier-free Europe where borders were only a natural element, gave the city of Tîrgu Mureș the opportunity to acquire a valuable cultural heritage, included in the universal art. One can speak, therefore, of a Universalist style, of a Baroque Empire which reaches a vast territory. This style reflects in a pure manner the well-established link between West and Central Europe and the city we have in attention, Tîrgu Mureș. We manage to salvage the baroque heritage from Tîrgu Mureș, showing its impressive similarities with churches like the Jesuit Church from Vienna, the one from Trnava.

Keywords: Tîrgu Mureș, Baroque, cultural models, ecclesiastical architecture, artistic influences.

This work was possible with the financial support of the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development 2007-2013, co-financed by the European Social Fund, under the project number POSDRU/ /187/1.5/S/155383 with the title „Quality, excellence, transnational mobility in PhD research”.

Pornind de la faptul că unul din obiectivele științei istorice este acela de a studia contextul, formele, cauzele și efectele modului în care o epocă istorică și-a lăsat amprenta asupra celei următoare, fenomenul transferurilor culturale în diferite epoci și zone istorico-geografice constituie în epoca contemporană un subiect de tot mai mare actualitate. Fenomenul se datorează conștientizării efectelor transferurilor culturale asupra diferitelor națiuni, a identificării criteriilor ce stau la baza strategiilor politice globale privind transferurile culturale, cât și a impresionantei diversificări a instrumentelor și vectorilor ce facilitează, sau limitează transferul cultural în epoca contemporană.

În mod istoric, fiecare popor a preluat la un moment dat modele culturale, receptate ca fiind în concordanță cu aspirațiile sale. Nu de puține ori însă, pe parcursul istoriei, transferurile culturale au avut loc sub influența diferiților factori de presiune. Astfel, modelele culturale au transversat veacuri, dar în special țări și continente. Impactul unei epoci se poate vedea tocmai prin popularitatea cu care este perceput de către viitorime.

Luăm în atenție un fenomen din arealul de interes al temei, anume Transilvani sub suzeranitatea Casei de Habsburg, provincie ce a fost de-a lungul timpului un spațiu al confluenței civilizației europene sub diferitele sale aspecte. În discursul de față ne-am propus să urmărim propagarea modelul baroc destinat edificiilor religioase, reflectat în maniera sa în Transilvania, cu precădere în Tîrgu Mureș. Perioada secolelor XVII-XVIII din istoria Europei a fost marcată de profunde mutații atât în domeniul politic, economic, cât și în cel cultural, mutații ce se datorează ideologiei Iluministe dar și Contrareformeii. Recuperarea pe cale militară, și mai apoi pe calea prefacerilor administrative și a celor culturale, a teritoriilor creștine din Europa *Orientală*, a constituit motorul marilor schimbări ale acestei perioade. S-a ajuns astfel, la redimensionarea conceptului de *Europa*.

Se poate vorbi în această epocă de o *mare frontieră* a Europei. Imperiul Habsburgic se destinde acum către est, impunând-și propria administrație. Putem constata o profundă atenție pe care Curtea de la Viena o acorda infuziei culturale. Pentru a înțelege acest fenomen complex de circulație și preluare a unor modele culturale, ne vom îndrepta spre realitatea Transilvaniei acelei vremi. Revigorarea catolică prevăzută în demersul impunerii în fața regimului anterior, constituia în fond gândirea Contrareformeii pusă în practică și de vienezi, pentru aducerea la viață a spiritualismului occidental. Pentru ca această promovare a religiei să aibă loc, Habsburgii au apelat la ordinele religioase (iezuiții, mizercordineii, clarisele, premonstratensii sau piariștii) aflate sub incidența doctrinei stabilite de Conciliul Tridentin. Au fost implementate și proiecte cu scopul prea-măririi curții imperiale, pentru care Habsburgii au desfășurat o politică de construire a unor noi biserici, a unor noi cetăți sau alte edificii civile.

Programul stilistic urmat a fost cel al barocului. Întregul program se baza pe redarea misterelor sfinte pentru ca orice creștin să poată să înțeleagă doctrina teologică. Succesul barocului a devenit o caracteristică a epocii, fiind preluat de majoritatea statelor europene, într-adevăr în forme regionale.

Fig. 1. Biserica Sfântul Ioan Botezătorul

Secolul al XVIII-lea a adus și în patrimoniul Târgu Mureșului, biserici pentru fiecare creștin: romano-catolică, greco-catolică, ortodoxă și reformată, toate ridicate sub influența stilului baroc. Probabil cel mai reprezentativ edificiu pentru arhitectura ecleziastică din Târgu Mureș se află în zona unde s-a dezvoltat centrul orașului: Biserica Sfântul Ioan Botezătorul (fig.1), aflată în Piața Trandafirilor, chiar în apropierea cetății a fost ridicată între 1728-1750 de către Konrad Hammer, sub proiectul lui Schertzer Valentin (care a lucrat și la Biserica Piaristă și cea Franciscană din Cluj-Napoca)¹. Pe locația acesteia se afla înainte o bisericuță de lemn construită de iezuiți la venirea lor în oraș². Biserica se remarcă prin verticalitate și un decor în acord cu programa barocă. Fațada edificiului se împarte pe orizontală în două niveluri. Atât registrul inferior cât și cel superior se împart în trei registre verticale. Corpul central al fațadei, respectiv frontispiciul este flancat de o parte și de alta de două turnuri încoronate de un acoperiș în forma unui bulb. Acestea se remarcă prin pilaștrii monumentali cu capiteli accentuate de volumele cornișelor care ies în relief. Registrul inferior se remarcă printr-un portal rectangular încoronat de o cornișă proeminentă în retrageri ce urmează un traseu linear, deasupra acesteia se află o fereastră rectangulară de mici dimensiuni pusă în evidență de încadrarea. În continuarea ferestrei pe verticală regăsim o nișă în care este amplasată o statuie (Sfântului Ignățiu de Loyola și Sfântul Francisc de Xaver) deasupra căruia avem o fereastră cu un traseu ușor curbat în laturile laterale, care ne trimite cu gândul la formele elipsoidale. Cornișa principală care face trecerea la registrul următor este treptată ieșind în

¹ Ioan Eugen Man, *Târgu Mureș, istorie urbană*, vol. I, Editura Nico, Târgu Mureș, 2006, p. 199.

² Alina –Aurora Aldea, *Târgu Mureș: oraș al artelor*, Editura Vatra, Târgu-Mureș, p. 24.

evidență prin proeminență. Registrul superior este marcat de o fereastră semicirculară, încoronată de o cornișă cu traseu curbat.

Trecând la corpul central al fațadei, acesta se remarcă printr-un portal rectangular lipsit de o decorațiune bogată. Este încadrat de un fronton în arc semicircular, specific stilului baroc. Fațada este accentuată de fereastra semicirculară colosală încoronată de o cornișă în formă de acoladă, această este flancată în părțile laterale de o fereastră de dimensiuni mai reduse, încoronată la rândul ei de o cornișă cu traseu curbat. În registru superior regăsim un fronton triunghiular, marcat în părțile exterioare de două volute masive. În câmpul frontonului este realizată o fereastră în formă de patruleb. Din punct de vedere stilistic biserica nu prezintă elemente baroce de factură italiană care să exalte sentimentele și să șocheze privitorul, ci prezintă modelul sobrietății. Edificiul de cult se încadrează în stilul epocii prin elementele morfologice elegante și bine evidențiate, fiind o construcție solemnă care atrage privirea prin monumentalitatea accentuată de cele două turnuri, dar în același timp și prin complexitatea formelor prezente ca elemente decorative. Succesul pe care l-a avut acest tip de biserică se poate vedea prin existența unor alte edificii realizate în aceeași manieră și la Timișoara, Oradea sau Blaj. Acest model a intrat în Transilvania pe filieră vieneză, după cum afirmă prof. Mircea Țoca³. Prima dată tipul arhitectural despre care vorbim a apărut în Cluj-Napoca la Biserica Piaristă având similitudini evidente cu biserica din Trnava și Viena, ambele ridicate de arhitecți italieni⁴, ceea ce sugerează probabil sursa de inspirație pentru programul stilistic⁵. După cum am observat, din modelul original al bisericilor iezuite, *Il Gesu* din Roma, s-au păstrat elemente ce au rol de a sugera monumentalitatea edificiului, cât și jocul formelor geometrice cu rol decorativ, în mod special prezența volutelor.

³ Mircea Țoca, *Clujul baroc*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983, p. 25.

⁴ Biserica Iezuită din Viena: Andrea Pozzo; Biserica Iezuită din Trnava: Pietro Spazzo

⁵ Nicolae Sabău, *Maestri italiani nell'architettura religiosa barocca della Transilvania*, Editura Ararat, București, 2001, p. 81.

Fig. 2. Biserica Mănăstirii Franciscane cu hramul Sfântul Emeric

Tot în Piața Trandafirilor, aproape vis-a-vis de biserica Sfântul Ioan Botezătorul a fost ridicată Biserica Franciscană cu hramul Sfântul Emeric (fig.2). Tot în stil baroc, edificiul construit între 1741-1767 a fost destinat călugărițelor franciscane. Din păcate, planurile de urbanizare din perioada lui Nicolae Ceaușescu nu ne mai permit să ne bucurăm de respectiva biserică, rămânându-ne astăzi doar turnul cu acoperământul în formă de coif, întregul corp fiind demolat în 1971. Arhitectura acestuia urmărește conceptul baroc, având o decorațiune exterioară subtilă, accentuată doar de forme geometrice și de volumele cornișelor. A fost realizat de Johannes Topler la începutul secolului al XIX-lea, fiind ultimul element ridicat al ansamblului religios⁶. Turnul se remarcă prin pilaștrii colosali, asemănători cu cei de la biserica Sfântul Ioan Botezătorul. Portalul rectangular este sobru, încoronat de o fereastră de aceeași formă care stă ca bază pentru nișa ce adăpostește statuia Sfântului Emeric, fiul regelui Ștefan I al Ungariei. O notă de culoare pe fațadă o constituie fereastra circulară ce intră în contrast cu formele drepte ale portalului. Trecând peste cornișa principală, bine pronunțată, în registrul superior al turnului regăsim o fereastră semicirculară încoronată de un medalion decorativ. Elementele care stau ca mărturie a programei stilistice dominante în Europa la acea vreme este prezența pilaștrilor monumentali, cornișa proeminentă și jocul formelor geometrice. Construcția Bisericii Franciscane din Tîrgu-Mureș a urmărit soluțiile arhitecturale prezente la Biserica Franciscană din Cluj-Napoca, aflată în Piața Muzeului. Ansamblul arhitectural al bisericilor franciscane se deosebește de cel al ieziuților, primii optând pentru turnul care marchează intrarea, precum regăsim și la biserica târgumureșeană ridicată la puțin timp

⁶ Ioan Eugen Man, *op. cit.*, p. 205.

după cea din Cluj-Napoca. Preferința aceasta se va putea vedea la Biserica Franciscană din Budapesta construită la începutul anilor 1800. Putem observa în exemplele acestea urmărirea unui model deja consacrat de arhitectură ecleziastică.

Fig. 3. Biserica minorită cu hramul Sfântul Anton de Padova

Târgu-Mureșul a fost un oraș locuit de mai multe etnii încă din epoca modernă, ca mărturie a acestui fapt stau înălțate și în ziua de azi edificiile religioase a diferitelor confesiuni care au existat aici. În secolul al XVIII-lea s-a stabilit în oraș ordinul minoriților, cazați la început în casa contelui Keresztes Marton Iosif din cetate⁷. Ca amplasament pentru complexul alcătuit din biserică și mănăstire s-a ales o zonă apropiată de centrul orașului, anume colina veche, aproximativ pe aceeași linie ca cetatea. Datarea începerii construcției a pus probleme din cauza izvoarelor care menționează date diferite (fie 1735, fie 1740), la care trebuie să adăugăm și o inscripție din biserică unde este menționat anul 1725, care este mai puțin probabil având în vedere faptul că minoriții s-au stabilit în oraș abia în 1726⁸. Biserica minorită cu hramul Sfântul Anton de Padova (fig. 3) fost realizată în maniera barocă, dar într-un înveliș lipsit de decor, fiind caracterizată de sobrietate și simplitate. Elementele ce ne sugerează apartenența construcției la acest stil sunt soluțiile structurive.

⁷ *Ibidem*, p. 203.

⁸ *Ibidem*, p. 204

Fig. 4. Biserica ortodoxă cu hramul Sfântul Arhanghel Mihail

Planul bisericii este constituit din patru spații, primul este cel de acces de formă rectangulară deasupra căruia se ridică un turn precum cel al bisericii franciscane cu diferența în acoperământ, care la început a fost din lemn, abia din secolul al XIX-lea a fost înlocuit cu cel din piatră; al doilea este pronaosul pentagonal, după care urmează naosul și altarul, ambele acoperite cu calote boeme. Edificiul de cult se dezvoltă pe verticală, sugerând ideea de monumentalitate. La început se dorea ca această biserică să fie cea mai impunătoare din oraș, dar din motive financiare planurile mărețe nu s-au mai realizat. Barocul este prezent în această biserică prin jocul formelor și al unghiurilor. Se prezintă un contrast între turnul cu profil dreptunghiular și zidul pronaosului cu traseul curbat, în continuare vine naosul cu același profil drept, se poate spune că se urmează o linie concav-convexă ca o contribuție la decorul edificiului. Jocul rezultat oferă ansamblului arhitectural o notă de dinamism. La acestea adăugăm și cele două frontoane triunghiulare, cel care încoronează turnul și cel deasupra naosului, în a căror timpan sunt dispuse ferestre circulare. Repertoriul stilistic al bisericii lipsit de bogăția decorativă specifică barocului poate fi explicat prin modificarea conceptelor acestui stil odată ajuns pe teritoriul Transilvaniei. Succesul acestuia a devenit evident o caracteristică a epocii, fiind preluat de majoritatea statelor europene, într-adevăr în forme regionale. Referitor la aceasta, prof. Virgil Pop a definit barocul din Transilvania *ca baroc provincial sau rustic*⁹. Biserica minorită din Târgu Mureș se diferențiază puternic de cea din Cluj Napoca, prin lipsa unei abundențe decorative. Biserica Schimbarea la Față din orașul clujean respectă stilistica baroc a exuberanței decorative.

⁹ Virgil Pop, *Armenopolis: oraș baroc*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2002, p. 22

Mergând tot în apropierea cetății, la câteva străzi depărtare se ridică Biserica de Lemn și Biserica de Piatră. Ambele marchează un moment important în istoria românilor târgumureșeni. Biserica de rit ortodox cu hramul Sfântul Arhanghel Mihail (fig. 4) a fost construită în anul 1793 la inițiativa negustorului Stoian Hagi Constandin. Reprezintă împletirea perfectă între arhitectura de lemn care caracterizează construcțiile religioase românești și stilul baroc. Desigur, trăsătura preponderentă este cea a artei populare, tocmai pentru a sugera tradiția poporului român. Bisericile de lemn sunt o caracteristică a culturii românești fiind prezente atât în Muntenia, Maramureș, Moldova cât și Crișana datând marea majoritate din intervalul XVIII-XIX, sugerând începuturile arhitecturii românești¹⁰.

Biserica Sfântul Arhanghel Mihail este de mici dimensiuni, dar uimește prin frumusețea arhitecturală, de asemenea și prin interiorul decorat cu picturi valoroase pentru patrimoniul mureșan. Planul edificiului este longitudinal terminându-se cu absida poligonală, pereții bisericii sunt realizați în tehnica specifică construcțiilor de lemn anume în „coadă de rândunică”¹¹. Ferestrele, opt la număr, existente astăzi au forma rectangulară datând din 1857, doar cea de la altar își păstrează forma inițială de pătrat. O altă caracteristică a acestui tip de biserică este acoperișul din șindrile în două ape care acoperă naosul și pronaosul, în zona altarului pentru a respecta planul este mai coborât. Ceea ce conferă o notă de unicitate edificiului de cult pe care îl avem în vedere este turnul clopotniță cu plan prismatic, ridicat deasupra pridvorului, fiind încoronat de un acoperământ în formă de bulb, specific barocului. Turnul prezintă ferestre rectangulare cu un coronament de sprânceană, o altă sugestie a stilului baroc. Biserica nu a fost de la început așezată pe beton, doar după refacerile din 1957 aceasta a fost ridicată pe stratul respectiv¹². Construcția de sfârșit de secol XVIII-lea, mult așteptată de românii târgumureșeni este un simbol al conștiinței etnice, fapt sugerat și de alegerea făcută în ceea ce privește arhitectura. Preponderența elementelor structurale, cât și morfologice ale artei populare stau ca mărturie a spiritualității poporului român. Opțiunea pentru turnul clopotniță barocizant este ca o manifestare a integrării în curentul epocii și a legăturii pe care orașul o avea cu centrele de unde s-a popularizat stilul. Faptul că o biserică de rit ortodox a preluat elemente artistice de factură catolică sugerează popularitatea pe care a dobândit-o barocul în orașele transilvănene.

¹⁰ Grigore Ploșteanu, *O pagină de istorie, Biserica de lemn din Tîrgu Mureș*, Editura Întreprinderea Poligrafică Tîrgu Mureș, Tîrgu Mureș, 1969, p. 18.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

Fig. 5. Biserica de Piatră cu hramul Învierea Domnului

În același an a fost ridicată și Biserica de Piatră cu hramul Învierea Domnului (fig. 5), în vecinătatea bisericii de mai sus. Înaintea acestei biserici ctitorite de episcopul unit Ioan Bob, a existat o capelă mică de rit ortodox ridicată de comerciantul Andrei Grecul în anii 1750, dar care la moartea sa a fost dată greco-catolicilor¹³. Arhitectul bisericii este Johannes Topler, găsit și plătit de episcopul Ioan Bob, cel care s-a îngrijit ca românii din Tîrgu Mureș să aibă o biserică a lor¹⁴. Planimetria este simplă, avem o zonă de acces care se face printr-un turn cu plan pătrat, în continuarea căreia se găsește naosul și altarul semicircular, peste care sunt realizate perechi de calote boeme.

Realizată tot în stil baroc, biserica prezintă similitudini structurale și morfologice cu Biserica Bob din Cluj-Napoca construită la începutul secolului al XIX-lea. Impunător este turnul prismatic baroc asemănător cu cel al bisericii iezuite din Piața Trandafirilor, care se termină și el cu clasicul bulb pe care îl regăsim și la biserica vecină. Este alcătuit din două registre orizontale, primul fiind decorat cu două perechi de pilaștri, iar deasupra portalului semicircular a fost amplasată o placă cu stema orașului împodobită în partea superioară cu o ghirlandă. Trecând deasupra cornișei principale care se expune prin proeminența profilurilor, avem ferestre elipsoidale încoronate de o cornișă accentuată cu traseu curbat (sprânceană). Cele două perechi de pilaștri cu capitel ionic sub care apere câte o ghirlandă flanchează o fereastră în arc semicircular. Fațadele laterale sunt

¹³ Alina –Aurora Aldea, *op. cit.*, p. 207.

¹⁴ Ioan Eugen Man, *op. cit.*, p. 209.

tratate simplu, având doar un șir de ferestre semicirculare. Și în cazul acestei biserici se poate observa preferința pentru soluțiile oferite de stilul baroc care se manifestă cu precădere prin turn. Accentul cade pe verticalitatea construcției și pe contrastul formelor la care arhitectul Johannes Topler a apelat pentru decorațiune. Chiar dacă aceasta nu abundă în elemente superlative, iese în evidență prin estetica elegantă.

Amplasarea noilor biserici ne arată dezvoltarea urbană a orașului, putem urmări care au fost zonele importante ale municipiului în funcție de noile construcții care se făceau. Un alt edificiu religios realizat în prima jumătate a secolului al XIX-lea a fost Biserica Reformată de pe strada Ștefan cel Mare, amplasare îndepărtată deja de centrul orașului și de cetate. Încă din secolul al XVI-lea a existat aici un mic azil care a fost fie în posesiunea reformaților, fie în cea a iezuiților¹⁵. Rămas în paragină, după ce a intrat la sfârșitul secolului al XVIII-lea din nou în posesia reformaților, azilul a fost demolat pentru a se ridica o mică biserică. Planimetria edificiului se aseamănă cu cea a Bisericii de Piatră. Axul central este marcat de turnul prin care se accesează biserica, în continuare urmează naosul de tip sală, planul terminându-se cu altarul semicircular. Fațada bisericii se remarcă prin verticalitatea turnului ieșit în rezalit față de întregul construcției. Decorațiunea este realizată prin amplasarea a două perechi de pilaștri care flanchează portalul semicircular care a fost decorat cu un ancadrament dreptunghiular cu elemente vegetale. Deasupra ancadramentului este amplasată o fereastră semicirculară decorată cu o consolă simplă, același tip de fereastră îl întâlnim și în părțile laterale ale edificiului, dar în schimb acestea sunt decorate în partea superioară cu stucaturi prezentate în formă de ghirlandă. Biserica s-a îndepărtat de modelul barocului întâlnit până acum în Tîrgu-Mureș, dar totuși stilul nu este absent în totalitate. Trimitere la acesta face turnul ieșit în rezalit care dezvoltă edificiul pe verticală, programa sobră a edificiului se poate explica și prin reținerea confesiunii reformate de exploatare a decorațiunii catolice.

Era un raport de o mare însemnătate pentru că reprezenta faptul că o nouă cultură se făcea simțită într-o regiune cu totul diferită. În ceea ce privește nobilimea Transilvaniei, aceasta a privit la început cu neîncredere noul program, fiind încă prinsă în atmosfera medievală a goticului sau a Renașterii. În ceea ce privește bisericile, care erau de domeniul ordinilor religioase, s-a vizat transformarea lor în lăcașuri de cult catolice, deoarece reprezentau culturile protestante. În acest sens, activitatea ordinilor a fost primordială. Barocul a căpătat în epoca respectivă cel mai înalt grad de popularitate a unui stil, reflectând într-o manieră concretă legătura bine stabilită dintre Europa Central-Vestică și Transilvania, inclusiv din punct de vedere stilistic. Patrimoniul cultural existent până în ziua de azi poate sta ca dovadă la faptul că noile tendințe ale barocului s-au mulat pe o cultură deja existentă în Transilvania, tot prin aportul Occidentului. Astfel, nu există în Transilvania un baroc pur. Politica centralistă obliga Transilvania să preia activitatea desfășurată la centru, lucru care în fond nu reprezenta o sclavizare, ci pur și simplu reliefa o gândire imperialistă. Noul drum artistic s-a întins și în Transilvania datorită meșterilor

¹⁵ *Ibidem*, p. 206.

străini aduși de Curte, care au reușit să înrădăcineze repertoriul stilistic în această regiune. Nu e vorba doar de meșteri, ci și de comanditari, care erau clericii, nobilii, sau funcționarii aflați în slujba Casei de Habsburg, iar toți aceștia se aflau sub influența culturii occidentale baroce. Iar în ceea ce privește arhitectura ecleziastică, aceasta reflectă cel mai bine conexitatea existentă între centru și periferie fiind locul unde își desfășura activitatea sacră ordinele religioase catolice care urmăreau principii clare stabilite de Roma.

După cum am putut observa, orașul subiect al analizei face parte integrantă din atmosfera politico-culturală din Europa Centrală. Existența unei Europe lipsite de bariere, în care frontierele erau doar elemente naturale, a adus posibilitatea orașului mureșan de a dobândi un patrimoniu cultural valoros, inclus în arta universală. Din perioada avută în vedere, occidentalizarea a căpătat valențe impresionante, constatându-se circulația ideilor și a oamenilor. Edificiile religioase existent până în ziua de azi pot sta ca o dovadă la faptul că tendințe impuse de Reforma Catolică s-au mulat pe cultura existentă în Transilvania, ducând la apariția unui baroc cu nuanțe specifice. Sugestiv pentru impactul care l-a avut arhitectura barocă în târgul de pe Mureș este faptul că regăsim soluțiile structurive și decorative propuse de acest stil cu precădere catolic și le bisericile de rit ortodox, și nu numai. Am văzut exemplul Bisericii Minorite sau cel al Bisericii Reformate Mici, care au reinterpretat soluțiile structiv-decorative oferite de baroc. În mod evident, nu doar arhitectura religioasă s-a bucurat de programa barocă, de asemenea și arhitectura civilă s-a folosit de repertoriul decorativ al artei Contrareforme. Piața Trandafirilor este dovada vie a impunerii acestui stil în ridicarea caselor laice. Putem fi de acord cu afirmația prof. Nicolae Sabău „arta transilvăneană a acestui secol este barocă nu fiind că s-a verificat ca un proces de adeziune la un model cultural și la maniera sa, ci fiind că a trebuit să sufere schimbări impuse de o implacabilă secvențialitate istorică”¹⁶.

Bibliografie

1. Aldea, Alina –Aurora, *Tîrgu Mureș: oraș al artelor*, Editura Vatra, Tîrgu-Mureș.
2. Dușa, Traian, *Palatul Culturii din Tîrgu-Mureș*, Editura Nico, Tîrgu-Mureș, 2008.
3. Man, Ioan Eugen, *Tîrgu Mureș, istorie urbană*, vol. I, Editura Nico, Tîrgu Mureș, 2006.
4. Ploșteanu, Grigore, *O pagină de istorie, Biserica de lemn din Tîrgu Mureș*, Editura Întreprinderea Poligrafică Tîrgu Mureș, Tîrgu Mureș, 1969.
5. Pop, Virgil, *Armenopolis: oraș baroc*, Editura Accent, Cluj-Napoca, 2002.
6. Popa, Traian, *Monografia orașului Tîrgu Mureș*, Editura Fundația Culturala Vasile Netea, Tîrgu Mureș, 2005.
7. Sabău, Nicolae, *Maestri italiani nell'architettura religiosa barocca della Transilvania*, Editura Ararat, București, 2001.
8. Țoca, Mircea, *Clujul baroc*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1983.

¹⁶ Nicolae Sabău, *op. cit.*, p. 70.